

EGUTEGIA ESAERA ETA BERTSOTAN

Arrigarri da euskaldunok bertsoa egiteko edo egin nai izateko eukiten dogun gogoa eta orretarako agertzen dogun erraztasuna.

Jokoan dabiltzanei begira nago:

-Iru andira.

-Eutsi ta kanta txikira.

-Paso.

-Daukanak jaso.

-Lau paretara.

-Ez nago orretara.

-Jokora ordago.

-Ori iruntsita nago...

Gure esaerak be, sarri, ainbesteko erreztasun eta berezkotasuna erakusten dabe. «Karmel» erako zerbait idazteko... ta zer obeto egutegiari begiratzea baiño? Aurrean daukat Iraila. Berari begira ekin daiodan. Nire olgetako kronika au aurtengo berandu ba ledi, datorren urterako balio leidi. Irakurri ta gorde, nire borondatearen orde.

Iraillean sartu gara.

Orra lenengoan san Gil. Ira ebagitea zil.

Ezin egokiago ira-il baterako asierarik. Bear ba da giputxak ira ordez garoa erabiltzen dabenez, areik Irailla garoa ebagiteko aroa edo orrelako zerbait esango leuke.

Bigarrenean, san Antolin.- San Antolin, txistu ta tanbolin. Toki batzutan au geituten dabe: gona barrenak aidean gau guztin.

Iru. Egutegiak diño Pello Zabaleta bertsolaria jaio zala Errenderin. Gogoratu bere bertsoa.

Alkar ezin ikusi
degu inondikan,
ez derizkiot danik
gogoragorikan;
ez ba degu izaten
anaitasunikan,
iritxi bear zaigu
gauza zuzenikan.

Lau, bost... bardin da. Estropadak. Gero ta geiago.

«Milla bederatzi eun da
ogeigarren aurtan,
Agorrillaren bosta
señalamente zan,
Donostiyan giñanok
estropada ikusten
arrituta guziyak
gelditu giñaden.

Ori, itxastarrentzat, gaur, ez da arrigarri. Baiña len urtean iru-lau estropada ordez, orain ogetak jokatzen dira.

Aurrera. Iraillak 6. Elkano gipuzkoarraren ardurapean etorran «Victoria» itxas-ontzia Sanlúcar de Barramedan sartu, iru urte baiño amalau egun gitxiagoko osteria egin ondoren. (1522).

Juan Sebastian Elkano
au izan zan pilotua,

eguzkiaren azpi guzian
berdinikan gabekua,
itxasoetan onek izan zun
biotza korajetsua,
barku batian aurren aurrena
jiratu zuan mundua. (R. Azkarate)

Zazpigarrena.- Andra Mari Gardotzakoari besperak esan
ezkero, jakea lepora.

Zortzi.- Ai Maria Birgiña, agiñik ez dauanak ogi mamina!

Beste bat: Arratekoa: Arrateko zelaiko bai floridadea,
andixek gora dago zerurako bidea.

Eta beste au «istorikoa»:

«1335 gn. Un Irayllan 8 astelenean
gaubes erresan Bermeoco Uria, non
erre cirien euskerazko liburu eta
oiazaldeaz itsasoco bai eta Uri gus-
tiacaz egon cirianac chito ederrac».

(*Ulibarri'ren «Gutun Liburua» tik*)

Bederatzi.- Arantzazu. Arantzazu egin dot promes, edo gau
edo egunez.

Eta erri kantak:

Arantzazura bidea luze,
ara orduko kantsatu,
Birgiña Ama ta bere Semea
bidean ditut topatu.

Eta amarrean?

«Sa Mikolas coronado,
confesor es muy ondrado.

Eskoletako erderakadak. Gogoratu erastunak, txitximurka-
dak eta atzamarkadak. Izan be letra sartzeko lumarik onenak
makillak eta idizilla zirala pentsaten zan denporak euki gendu-
zan. Ala sinistuten zan.

Aurrera.- Amalau. Santa Kurutze Irailleko,

Il erdia. Biaramonean amasei: Nora eroango gaitu kantu zarrak?

«Santa Eufemire ba zoiez,
majarik maja jantzitxe,
antxe ikusiko zaitut
aiten ez ba dau eurixe».

Amazazpi.- Larraldeko Madalen neskatiila Baionan gillotinaz il (1794)

«Madalenatxo Larraldekoa,
Sara'n sortu dan lorea,
noraiño zoaz ain goiz ta apaiña,
ain eder ta gaztea,
gera denpora bildurgarrian?
Nora bakarrik maitea?
-Bera'rontz noa billatu naian
arimarentzat pakea». (*Txomin Agirre*)

Emeretzi.- Esaerak itxi eta gogoratu kondaira: Beotibar'ko gudaketa.

«Milla urte igarota
ura bere bidean,
gipuzkoarrak sartu dira
Gazteluko etxean,
Nafarrakin batu dira
Beotibar'en pelean».

Ba doa illa aurrera. Egunak joan eta egunak etorri, «Burui-
lleko euriak, maastiak ontzen».

Illak ogei (1931) «Bertsolariya» kaleratu
«Gauza onikan ez du ekarri
beñere alperkiriya,
ortik datozte samintasunak,
txit garratz ta mixeriyak;
alde batera utzi ditzagun
munduko txorakeriyak,
alkar obeto artuta ondo
biziko gara guziyak.

Illak ogeitairu...

«Jose Artetxe idazle ona
gure artetik juan da,
bere biotzak aspaldi ontan
asko sufritzen zuan da.
Amaika aldiz entzuna nago
lagun aundia nuan da:
zergatik gabiltz beti burrukan,
danok anaiak izan da?»

(M. Matxain)

Ba doa illa aurrera. Bat, bi, lau, bost,... Aralar'eko san Migel-
lek ots! Santu andi, esaera ugari:

San Migel, eldu zakidaz emen.

-San Migeletan il berri, erosi zak idi berri.

San Migeletan il zar, sal zak idi zar.

-San Migel il berriko elurra, neguko ta maiatzerañoko elu-
rra.

-Aita San Migel Iyurretako
zer altuko lorea,
agure zarrak dantzan ikusi eta
ak egoten yok barrea.

Aita San Migel Arretxiñako
zer dogu apaitarako?
Orio-aza gozo-gozoa
arto beroaz yateko.

Aita Enbeita zarragaz be Aralar'era joan bear, arek eta guk era-
bili dogun gogoz otoi egitera.

Mikel Gongotzon, Euzko-zaindari,
Zeru almenez betia,
Goitar ezpatz ebai zenduna
Luzbel'en gudaroztia;
Aralar-gaindik ikusi ondo

non-nai sortu dan nastia
Ondamendiko txerren saretik
azkatu ludi gustia:
Batez be baiña zeure zainpeko
Euzkadi gure maitia! (1935)

Orrelaxe joan da illa. Baiña oraindik azken egunean be san Migel gogoratu bearra dogu.

Ogeitamar.- Atzo san Migel, zakidaz emen,
gaur ilda baiño obe erren.

Eta ondoren basamortuetako santu aundien gogorapena.

Gaur dala ta san Jeolimo
gaba orduko txapela bustiko.

Edo ta: San Jeolimok barrena sikatu ta kaskarra busti.

Eta baita: San Jeolimo, negua ba dator eta allimo!

Orrelakoak esan ta san Jeolimo zarrari oetan bustiten diran umetxoen eskintza egin bearko dautsagu, oitura zarra jarraituz. Oraindik be santuak ba dakie bizitzan eurekaz gogoratu eragiten.

Amaitu da illa.

Batzuntzat Urria'ren bezpera. Bestentzat, benetan Buru-illa.

Joan ziranen alde, gaubeletan gogoratzen dan esaera gogoratu daigun: Bizitza onen ondoren beste obiago bat baldin ba dogu, zorionekua jua dana, zorigaiztokoa geldi dana.

Augustin Zubikarai